

«Η σημασία της δημιουργίας Δικτύου ΟΤΑ
για την προστασία της Βιομηχανικής Κληρονομιάς»

*Το απόθεμα (κτήρια, μηχανήματα, αρχεία) και η καταγραφή του –
Θεσμικό πλαίσιο προστασίας*

Γεωργία Ζαχαροπούλου, πολ. μηχαν., Δρ. MSci, MA / ομ. ΥΠΠΟ
Αλέκα Αλεξοπούλου, αρχιτέκτων / ομ. καθ. ΑΠΘ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

A. Από που πρέπει να ξεκινήσουν οι Δήμοι;

1. Από τον εντοπισμό, την καταγραφή και την τεκμηρίωση -στο μέτρο του δυνατού- των σωζόμενων υλικών και άυλων μαρτυριών του (προ)βιομηχανικού αποθέματος του Δήμου, δηλαδή από έρευνα για:
 - το κτιριακό απόθεμα, που αφορά κελύφη κτηρίων συνήθως μεγάλων διαστάσεων, μέσα σε μεγαλύτερα οικοπέδα, και πάντα υπό την προϋπόθεση ότι έχει διασφαλιστεί η ασφαλής και νόμιμη πρόσβαση στο χώρο,
 - τον λειτουργικό εξοπλισμό, δηλαδή τα κινητά και ακίνητα (ενσωματωμένα) μηχανήματα της παραγωγικής δραστηριότητας, παράλληλα με την κατανόηση της τεχνογνωσίας παραγωγής,
 - την συλλογή και ασφαλή φύλαξη τυχόν διαθέσιμου αρχείου της επιχείρησης,
 - την καταγραφή λοιπών πληροφοριών εκτός επιχείρησης, όπως βιβλιογραφική ανασκόπηση, έρευνα σε αρχεία (ιστορικά, φωτογραφικά, χαρτογραφικά), φωτογραφική τεκμηρίωση (παρελθόν-παρόν), προφορικές συνεντεύξεις κ.ά.
 - σύνταξη αρχικού κειμένου/καρτέλας τεκμηρίωσης των αξιών.
2. Από την διερεύνηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του αποθέματος.
3. Από την εξέταση του εάν είναι διατηρητέο ή όχι.
4. Από την τεκμηρίωση του εάν είναι προγενέστερο ή όχι των 100 τελευταίων ετών, καθώς ισχύουν ειδικές διατάξεις και διαδικασία*.
5. Από την μέριμνα για λήψη κατάλληλων σωστικών μέτρων, διότι προέχει η προστασία του κοινού από τυχόν κινδύνους κατάρρευσης, ενώ παράλληλα αποτελεί υποχρέωση της Πολιτείας η διάσωση τυχόν αξιόλογων κτισμάτων, τμημάτων τους ή στοιχείων τους.

B. Πώς μπορούν οι Δήμοι να προστατεύσουν το απόθεμα της βιομηχανικής κληρονομιάς;

Καταρχήν, έχοντας γνώση θεμελιωδών αρχών, εννοιών και ισχύοντος θεσμικού πλαισίου προστασίας, όπως το/τα:

1. **Σύνταγμα 2001, άρθρο 24, παράγραφος 1, ΦΕΚ 85/Α/18.04.2001.** Η πρώτη συνταγματική καθιέρωση της αρχής της **αειφορίας**, που ορίζει ρητά ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός, υποχρεώνοντας την Πολιτεία να εξισορροπεί την ανάπτυξη με την προστασία των φυσικών πόρων και την Διοίκηση να λαμβάνει προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα.

2. Ν. 4858/21, «Κύρωση Κώδικα νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», **ΦΕΚ 220/Α/19.11.2021**, που ορίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά συναποτελείται από τα υλικά και άυλα πολιτιστικά αγαθά, ενώ ως **πολιτιστικά αγαθά**, ορίζονται οι “μαρτυρίες της ύπαρξης της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου”. Η προστασία των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων που χρονολογούνται μέχρι το 1830 είναι αυτοδίκαιη, χωρίς να απαιτείται η δημοσίευση διοικητικής πράξης. Για τα λοιπά, νομική ισχύ έχει μόνο το κείμενο της κήρυξης, οριοθέτησης ή αναοριοθέτησης, όπως αυτό δημοσιεύεται στο ΦΕΚ. <https://www.arxaiologikoktimatologio.gov.gr/>.

Επισημαίνεται ότι για ακίνητα προγενέστερα των εκάστοτε εκατό τελευταίων ετών* –είτε είναι χαρακτηρισμένα ως νεότερα μνημεία από το Υπουργείο Πολιτισμού είτε όχι - δεν επιτρέπεται η κατεδάφισή τους ή η εκτέλεση εργασιών σε αυτά, χωρίς την έγκριση των Υπηρεσιών του Υπουργείου (Ν. 4858/2021, άρθ. 6, παρ. 10).

2. Παράλληλα και άλλοι φορείς έχουν ως αρμοδιότητα την προστασία, τον χαρακτηρισμό και την έγκριση επεμβάσεων για αξιόλογα και διατηρητέα κτήρια ή τον χαρακτηρισμό παραδοσιακών οικισμών, όπως π.χ. το Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος (πρώην ΥΠΕΚΑ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΧΟΠ), το πρώην Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης (ΥΜΑΘ), Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής κ.ά. Ειδικότερα π.χ. στη Μακεδονία και Θράκη, την αρμοδιότητα αυτή την ασκεί σήμερα το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών και Διατηρητέων Κτιρίων της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος, Πολιτισμού και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Εσωτερικών (Τομέας Μακεδονίας-Θράκης, πρώην ΥΜΑΘ), σε συνεργασία κατά περίπτωση με τα κατά τόπους Συμβούλια Αρχιτεκτονικής.
3. Τέλος, τυχόν επικίνδυνο **μη** διατηρητέο απόθεμα [Ν. 5306/2026, **ΦΕΚ 88/Α/08.06.2026: «Κύρωση Κώδικα Χωροταξίας – Πολεοδομίας «Νικόλαος Ταγαράς», άρθρο 443 έως 447]** οφείλει να αξιολογηθεί από την προβλεπόμενη επταμελή Ειδική Επιτροπή Επικινδύνως Ετοιμόρροπων (Ε.ΕΠ.ΕΤ.)* του Ν. 4787/2021, εφόσον αφορά στις περιπτώσεις πιθανολογούμενων επικινδύνως ετοιμόρροπων κατασκευών, οι οποίες είναι προγενέστερες των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών* ή ευρίσκονται πλησίον μνημείου ή εντός ή πλησίον αρχαιολογικού χώρου ή ιστορικού τόπου ή τόπου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή εντός Ζώνης Β' προστασίας μνημείου. Οι Ε.ΕΠ.ΕΤ. υποκαθιστούν τις τριμελείς επιτροπές της παρ. 2 του άρθρου 7 του Π.Δ. 13.04.29 ασκώντας παράλληλα την αρμοδιότητα των Συμβουλίων Αρχιτεκτονικής του άρθρου 7 του Ν. 4495/17 και την έγκριση των υπηρεσιών και οργάνων του Υπουργείου Πολιτισμού, ως προς την αξιολόγηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής αξίας πιθανολογούμενων επικινδύνως ετοιμορρόπων κατασκευών.

Γ. Κρίσιμης σημασίας επισημάνσεις

Αφορούν την δομή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και επηρεάζουν με κρίσιμο τρόπο την βιωσιμότητα του βιομηχανικού αποθέματος:

Έργα δημοσίου ενδιαφέροντος προγραμματίζονται σε βάθος χρόνου που ξεπερνά, κατά κανόνα, τη θητεία μιας αυτοδιοικητικής αρχής. Όσα παραδείγματα χαρακτηρίζονται σήμερα ως “καλά παραδείγματα” υποστηρίχθηκαν επί σειρά ετών και με συνέπεια από διαφορετικές αυτοδιοικητικές αρχές, με αποτέλεσμα οι πόλεις να έχουν κερδίσει πολλά από την ένταξη του βιομηχανικού αποθέματος στην ενεργό καθημερινή ζωή τους.

Στην κατεύθυνση αυτή ο πιο σημαντικός σύμμαχος είναι οι ενημερωμένοι πολίτες, με την δημοσιοποίηση των θεμάτων, την ανάδειξη των πλεονεκτημάτων και την επίσκεψη των χώρων - εφόσον βεβαίως είναι ασφαλείς- με ξεναγήσεις από κατάλληλους ξεναγούς.